BUCOVINA ÎN TIMPUL PRIMUL RĂZBOI MONDIAL – CÂTEVA CONSIDERAŢII

MARIAN OLARU

Die Bukowina während des Ersten Weltkriegs – einige Betrachtungen

(*Zusammenfassung*)[*]

Der Verfasser des Artikels zeigt, wie die militärischen, politischen, sozialen und ökonomischen Erreignisse aus der Bukowina zwischen den Jahren 1914–1918 in der Nachkriegszeit empfangen wurden. Auf Grund veröffentlichter und unveröffentlichter Quellen werden die wichtigen Informationen über die militärischen Feldzüge zwischen 1914 und 1917 und die Art und Weise, wie diese die Entwicklung der Verhältnisse zwischen der kaiserlichen Verwaltung und den Provinzbürgern, zwischen den letzteren und den Besatzungstruppen des Zarenreichs beeinflussten, hervorgehoben. Im vorliegenden Artikel werden die Absichten der beiden Nachbarmächte gegenüber der Zukunft der Bukowina dargestellt: entweder eine Angliederung der Provinz an einen ukrainischen (galizischen) Staat unter österreichischem Schutz, oder eine Angliederung derselben als Teil Grossrusslands. Gleichzeitig werden aus dem Text des Artikels die Umständen, unter denen die politischen und nationalen Projekte der Rumänen und der Ukrainer ins Leben traten, sowie die Kräfte ersichtlich, die in der Vereinigung der Bukowina mit dem Königreich Rumänien (infolge der Entscheidungen des Nationalausschusses vom 27. Oktober und der Beschlüsse des Bukowiner Generalkongresses vom 28. November 1918) mit inbegriffen waren.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: der Erste Weltkrieg, der Österreichisch-Ungarische Kaiserstaat, das Herzogtum Bukowina, politisches und nationales Projekt, politische und nationale Eliten, Nationalbewegung, Parlament, politische Parteien, Grenze, Nation.

---

[*] Traducere: Ştefăniţa-Mihaela Ungureanu.

Analele Bucovinei, **XXII**, *1* (44), p. 5–19, Bucureşti, 2015

BDD-A32836 © 2015 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:01 UTC)

O primă chestiune relevantă pentru subiectul abordat este aceea dacă războiul mondial din 1914–1918 era previzibil şi în ce măsură era pregătită Bucovina pentru o asemenea confruntare. Cât priveşte prima parte a chestiunii, din informaţiile culese din presa vremii din provincie, din memoriile edite sau inedite pe care le-am consultat, din informaţiile de arhivă rezultă că izbucnirea războiului era previzibilă. Însă declanşarea Primului Război Mondial îi găsea pe bucovineni în plină luptă politică şi naţională. Experienţa politică a administratorilor austrieci ai Ţării Bucovinei îi îndemna să menţină o stare de continuă fărâmiţare a mişcărilor politice şi naţionale din Ducat. În Bucovina se resimţeau reverberaţiile disputei întreţinute de Imperiul Ţarist, care sprijinea mişcările naţionale ale slavilor din Monarhia Dunăreană şi, mai cu seamă, pe sârbii care doreau înfiinţarea unei Serbii Mari[1]. Această politică era menită a crea o contrapondere tendinţelor austriece în Răsărit, de înfiinţare a Ucrainei Mari din ţările maloruse[2]. În acelaşi timp, în primăvară şi vara lui 1914, societatea bucovineană era cuprinsă de buruiana unui „politicianism netrebnic", şi nu ne gândim doar la români[3]. Temele care se regăsesc în presa vremii sunt atentatul de la Debreţin, unde, în februarie 1914, a explodat o „maşină infernală" în Palatul Episcopal de la Hajdudorogh şi care l-a ucis pe episcopul rutean Iaczkovicz[4], de încercarea contelui Rudolf von Meran, guvernatorul Bucovinei, de a îmbunătăţi relaţiile dintre Austria şi Regatul României prin vizita la regele Carol I[5], pentru a păstra România de partea Triplei Alianţe şi lupta dintre „democraţii" lui Aurel Onciul[6] şi „naţionali", în timp ce Iancu Flondor se retrăsese din viaţa politică. Din anul 1911, se aplica sistemul Ausgleich-ului bucovinean, în urma căruia românii îşi pierduseră întâietatea politică în Ducat, fapt care satisfăcea parţial cererile rutenilor şi care întărea poziţia în Dietă a celorlalte grupuri etnice din ducate, altele decât românii. Atunci, au fost aleşi 13 deputaţi naţionali, şase democraţi şi trei conservatori, care, împreună cu mitropolitul întruneau

[1] Lucian Boia, *Primul Război Mondial*. *Controverse, paradoxuri, reinterpretări*, Bucureşti, Editura Humanitas, p. 32–35.

[2] Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, Ediţie şi studiu bio-bibliografic de Stelian Neagoe, Bucureşti, Editura Humanitas, 1991, p. 354.

[3] *Ibidem*, p. 338.

[4] *Cazul de la Dobriţin*, în „Neamul Românesc", Bucureşti, anul IX, nr. 7, 23 februarie 1914.

[5] *Contele Meran la Regele Carol*, în „Viaţa nouă", Suceava, anul III, nr. 8, 21 februarie 1914, p. 4–5.

[6] Aurel Onciul reluase în periodicul ieşean „Viaţa românească" (vol. XXXI, an VIII, 1913, p. 5–10) teza românizării Bucovinei, pe care o susţinuse şi în revista „Privitorul" (anul I, nr. 4, 15 mai 1902, p. 3).

BDD-A32836 © 2015 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:01 UTC)

23 de mandate pentru români, faţă de 17 mandate pentru ucraineni, 10 mandate pentru evrei, şapte pentru nemţi şi şase pentru polonezi. Preşedinte al Dietei a fost ales Alexandru Hurmuzaki şi vicepreşedinte Ştefan Smal-Stocki[7]. Cu o pondere importantă în organul legislativ provincial, românii nu puteau decide favorabil în cazul problemelor lor economice, sociale sau naţionale, pentru că erau mai tot timpul în stare de divergenţă, naţionalii cu democraţii şi conservatorii. Graţie aceleiaşi reforme, ucrainenii şi-au îmbunătăţit reprezentarea în Dietă, dar erau şi ei împărţiţi în mai multe curente politice, nu de puţine ori cu exprimări politice divergente în chestiunile politice ale Ducatului. În scrierile din epocă şi în cele ulterioare sunt numeroase referirile la starea de inferioritate politică a ucrainenilor (rutenilor), determinată de o repartizare necorespunzătoare a mandatelor, cu mult sub ponderea înregistrată de recensământul austriac din 1910 şi cu referire la „bunăvoinţa" pe care românii au avut-o din partea imperialilor.

Credinţa cea mai des răspândită la nivelul oamenilor obişnuiţi, cu o valorificare ulterioară în scrierile memorialistice, dar prezentă în ziarele vremii, era aceea că vremuri tulburi sau rele aveau să vină, dovadă stând „semnele" de rău augur: în anul 1909, în Bucovina a fost secetă mare şi brumă timpurie (la 1/14 octombrie); în 1910, pe la mijlocul lui ianuarie, a apărut pe cer o cometă iar în 18 spre 19 mai, de la orele 2 la 4 dimineaţa, a fost observată cometa Halley, care a determinat o adevărată psihoză colectivă; în anul 1911, în octombrie, a fost observată o altă cometă, care a fostă văzută de la orele 22 şi până dimineaţa; în 1912 a plouat foarte mult, încât s-au produs inundaţii cu mari pagube[8] în agricultură, mai ales la culturile cerealiere (în ziarele vremii se preciza că, din 1864, în Bucovina, nu mai plouase aşa de mult); anii 1913 şi 1914 au fost ploioşi, omizile au atacat masiv copacii iar molizii au fost atacaţi de larvele unor fluturi care au dus la uscarea multora dintre aceştia şi prin Cernăuţi a trecut un stol uriaş de lăcuste, spre Basarabia[9].

În preajma declanşării Marelui Război, cel puţin la nivelul presei din acea vreme, precum şi în memorialistica vremii, constatăm că Ausgleich-ul nu produsese efectele invocate de o parte a istoriografiei contemporane (cea mai mare parte de expresie germană). Partidele politice bucovinene erau învrăjbite unele cu altele, grupurile etnice erau nemulţumite de prea puţinele drepturi şi libertăţi obţinute până atunci şi de politica de echilibru practicată de autorităţi, care îi nemulţumea pe toţi cei interesaţi din rândul elitelor naţionale. Exista şi o anumită categorie de susţinători fervenţi ai ordinii economice, sociale şi ritualice din imperiu. Este vorba de acei „bucovineni" sau

[7] Ion Nistor, *op. cit*., p. 337.

[8] Constantin Ursache, *Condica cronicală a Parohiei Frătăuţii Noi*, în vol. Viorel Dutciac, *Cronica de la Frătăuţii Noi*, Suceava, Biblioteca Bucovinei „I. G. Sbiera", 2011, p. 50.

[9] *Ibidem*.

BDD-A32836 © 2015 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:01 UTC)

beamteri, recrutaţi, mai ales, dintre cei pentru care existenţa Monarhiei Dunărene era condiţia *sine qua non* a confortului lor social. Filo-austrieci prin convingere şi poziţie socială, aceştia au susţinut, în principal, eforturile militare, economice şi administrative ale imperialilor în Bucovina, pe timpul războiului, în timp ce grupurile etnice cu o pondere însemnată, după etapa iniţială şi de entuziasm a războiului, pe măsura prelungirii conflagraţiei, au îmbrăţişat tot mai mult proiectul politic naţional ce presupunea despărţirea de Austria. Valorile specifice multiculturalismului bucovinean au fost, în bună parte, abandonate. Fidelitatea sau „trădarea" diverşilor supuşi sau chiar învinuirea unor comunităţi etnice (ruteni[10], români), a unor sate (Climăuţi, Fântâna Albă) de colaborare cu ocupantul rus şi chiar fidelitatea excesivă a unora dintre evrei pentru administraţia austriacă sunt prezente în presa vremii, în memorialistică şi în lucrări dedicate prezentării situaţiei Bucovinei dintre 1914 şi 1918.

La declararea stării de război între Astro-Ungaria şi Serbia, la 28 iulie 1914, cum este firesc, cei cu sentimente de admiraţie pentru imperiu – aceştia nu erau puţini – au primit cu entuziasm vestea, crezând într-o „bine meritată corecţie" ce trebuia aplicată sârbilor şi în faptul că războiul ce urma să fie susţinut de falnicele armate imperiale avea să dureze puţin. Acest lucru îl aflăm din următorul pasaj scris de Maximilian Hacman, într-un jurnal al său, rămas până acum inedit: „La întoarcerea noastră, fac propunerea să mergem în oraş pentru a afla dacă n-a sosit, eventual, deja răspunsul din Belgrad sau chiar decretarea mobilizării. Ajunşi în apropierea Templului, ne bate la urechi melodia unui marş militar executat de taraful de muzică al Kaiserkioskului. Am înţeles! Şi o ediţie separată a «Tagblattului», pe care o iau din mâna unui străin din apropierea Kaiserkioskului, ne comunică lapidar – cum e textul – totul: împăratul a decretat mobilizarea parţială. Am rămas adânc emoţionat şi emoţiunea mea creştea la auzul cântecelor războinice, al strigătelor de «ura» ale mulţimii [care] umplea chioşcul şi piaţa, deşi, de-a dreptul vorbind, entuziasmul acesta zgomotos îmi părea ceva silit, să nu zic artificial, astfel că în emoţiunea mea se strecura şi un pic de dezgust. Ne-am întors acasă şi, culcându-ne, auzeam încă tot strigătele de «ura» ale tinerimii de stradă"[11]. În ziua următoare, 26 iulie 1914, autorul amintit consemna: „Ştirile din urmă [26 iulie 1914 – n.n.], ajunse tocmai la Cernăuţi, aduc detalii din care înţeleg că,

[10] Виталий Гайсенюк, *Репрессии австрийских властей против москвофилов буковины в годы первой мировой войны* [Retaliations of austrian authorities against moscowphiles in Bukovina during the years of the first world war], în „Codrul Cosminului", Suceava, anul XX, nr, 2, 2014, p. 443 –462.

[11] Maximilian Hacman, *Amintiri din Războiul Mondial*, *25 iulie – 10 octombrie 1914*, mss., Serviciul Judeţean Iaşi al Arhivelor Naţionale, Fond 1586, p. 2.

BDD-A32836 © 2015 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:01 UTC)

răspunzând Sârbia în mod nesatisfăcător la ultimatumul Austriei, aceasta din urmă e silită să pregătească războiul inevitabil, declararea oficială de război urmând în curând. Citesc şi despre manifestarea de simpatie «însufleţită şi plină de entuziasm a mii de cetăţeni» din seara trecută, precum şi de o oraţiune patriotică, nu mai puţin însufleţită, ce a ţinut-o deputatul Benno Straucher aseară, în Kaiserkiosk şi a trebuit să râd. *Vulgus vult decipi* – m-am gândit eu”[12].

În ceea ce priveşte partea a doua a întrebării de mai sus, dacă Bucovina era pregătită pentru război, răspunsul nu este simplu. Întâi de toate, din dispunerea pe hartă a combatanţilor de pe Frontul de Răsărit, rezultă că Bucovina – provincie aflată la marginea de răsărit a Imperiului – era una dintre cele mai expuse atacului trupelor ruseşti. Acest fapt poate fi constatat de desfăşurarea operaţiunilor militare pe teritoriul Ducatului, de desele răsturnări de situaţie şi de schimbare a stăpânirii austriece cu cea rusească, înregistrate pe parcursul anilor 1914–1918. Însă, la începutul operaţiunilor, atenţia militarilor austrieci era concentrată pe sectorul militar din Galiţia şi Polonia, Bucovinei rezervându-i-se o poziţie periferică, neimportantă pentru desfăşurarea operaţiunilor. Realităţile militare ulterioare aveau să contrazică această optică.

Cadrul juridic necesar care asigura funcţionarea instituţiilor Ducatului Bucovinei şi căruia i se supuneau locuitorii provinciei a fost asigurat de articolul 14 al Legii din 1867, care prevedea că, pe timpul cât Parlamentul nu se putea întruni, puteau fi emise decrete-legi care angajau răspunderea „întregului minister”. În acest fel, întreaga administraţie civilă, în frunte cu guvernatorul Ţării, se supuneau conducerii militare, adică treceau din subordinea Ministerului de Interne în cea a „vremelnicului comandament al armatei austriece, care opera în Bucovina”[13]. Pregătirea pentru război a început cu mult înainte de data declarării stării de război şi a impus multiple măsuri, de la interzicerea unor drepturi şi libertăţi, până la mutarea administraţiei civile şi a instituţiilor provinciale în timpul războiului (Vatra Dornei, Rădăuţi şi Câmpulung). Cu toate acestea, pe parcursul desfăşurării războiului, nu puţine au fost situaţiile care arătau ineficienţa acestor măsuri, înregistrându-se abuzuri numeroase făcute de către autorităţile austriece sau de către ocupanţii ruşi, ale căror victime au fost civilii nevinovaţi şi neimplicaţi în vreun fel în operaţiunile militare. Au fost multe procese de „trădare”, de „spionaj” sau „atitudine dușmănoasă”[14]; numeroase au fost şi delaţiunile,

[12] *Ibidem*, p. 3 („Masele vor să fie minţite”).

[13] Teodor Bălan, *Suprimarea mişcărilor naţionale din Bucovina pe timpul războiului mondial, 1914–1918,* Cernăuţi, Societatea Tipografică Bucovineană, 1923, p. 42.

[14] Emilian Sluşanschi, *Articole, amintiri, mărturii,* Ediţie îngrijită şi notă bibliografică de Liviu Papuc, cu un studiu introductiv de Ion Agrigoroaiei, Iaşi, Editura Tipo Moldova, 2011, p. 110. Autorul consemna următoarele: „Mai amintesc pentru azi că, [împreună] cu brigada [austriacă din Storojineţ – n.n.] au fost escortaţi şi opt ţărani ruteni din Rarancea, împreună cu arendaşul Eduard Winiarski, arestaţi pentru pretinsă înaltă trădare. I-am văzut în convoi. E vorba să fie judecaţi la Vijniţa de

BDD-A32836 © 2015 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:01 UTC)

rechiziţionările de bunuri, animale, atelaje şi chiar ale clopotelor de la biserici, precum şi ridicarea de către austrieci a satelor de lipoveni de la Fântâna Albă şi Climăuţi[15], sub acuzaţia de „trădare". În acelaşi context menţionăm şi tratamentul brutal aplicat unora dintre evrei de către ocupanţi ruşi ai Bucovinei, pedepsirea de către austrieci a unora dintre români sau ruteni sub acuzaţia de „iloialitate", pentru motivul că erau de aceeaşi religie cu soldaţii ruşii şi că ar fi colaborat cu aceştia.

Cât priveşte efectivele militare ce trebuiau să apere Bucovina, indiferent de concepţia tactică şi de dotarea tehnică a armatelor care s-au înfruntat, rezultă clar că austriecii nu se aşteptau ca Bucovina să devină un teatru de operaţiuni important, aşa cum aveau să o dovedească înfruntările ulterioare. Conform dispunerii trupelor la începutul războiului, Bucovina trebuia apărată de militarii din Divizia 43, respectiv Regimentele 23 şi 41 Infanterie, Regimentul 4 Dragoni şi glotaşii Brigăzii 35, cea mai parte a trupelor austriece fiind dispuse între Nistru şi Prut, ajutate de 50 de jandarmi, 600 de miliţieni şi 80 de călăreţi. Rezerva de trupe a fost masată la 10–20 km de graniţă şi era egală, ca efective, cu cele dispuse de-a lungul graniţei. Cât de eficient a fost planul acesta o dovedeşte faptul că numai la câteva zile de la începutul efectiv al confruntărilor (6 august 1914 – st.n.), trupele ruse pătrundeau în Bucovina (10 august) şi, pe 30 august 1914, Galiţia şi nordul Bucovinei era ocupate de ruşi. Deficitul de trupe care ar fi trebuit să apere Bucovina a fost subliniat şi de acţiunea lui Aurel Onciul şi a lui Koko Wasilko de înfiinţare a corpurilor de voluntari români şi ruteni, bărbaţi cu vârste între 24 şi 42 de ani, lipsiţi de pregătire militară, care au fost risipiţi la începutul lui 1915 de forţele militare ruse. Oricum, relieful muntos al provinciei a permis trupelor austriece să revină, în 1915, să reocupe teritoriile pierdute în 1914 (la retragere ruşii cântau „Dorna voastră, moartea noastră!"). O nouă înfrângere a trupelor austriece

tribunalul marţial". Pe 1 septembrie 1914, Emilian Sluşanschi era martorul unei scene ce ţinea de absurdul războiului: „De la Mihalcea, sat situat lângă Cernăuţi, a sosit un transport de «prizonieri». Erau câţiva bărbaţi, partea cea mai mare, însă, femei şi copii, unii dintre aceştia din urmă chiar la piept, în total 32 de persoane, însoţiţi de câţiva poliţişti rurali (ţărani) din Mihalcea, înarmaţi cu ciomege şi coase. Aceşti bieţi oameni erau ţărani «moldoveni» din satul Stroieşti, situat în Basarabia, aproape de frontiera austriacă. Mi-au spus că veniseră înainte cu patru săptămâni la Noua Suliţă la târg, unde au fost arestaţi, şi de atunci sunt purtaţi necontenit din sat în sat. Erau, bieţii, istoviţi de atâta osteneală şi foame ce duseseră".

[15] *Condica cronicală a Parohiei Frătăuţii Noi*, în vol. Viorel Dutciac, *op. cit.*, p. 71. Cunoscând realitatea, părintele Ursachi scria următoarele: „Cei mai mulţi dintre ei, care au făcut servicii ruşilor, nu mai sunt în sat, ci, la retragere, s-au dus cu ruşii, aşa că cei rămaşi aproape toţi erau nevinovaţi, dară trebuiau să sufere pentru cei fugiţi". Ofiţerii austrieci ar fi vrut să dea foc satelor Fântâna Albă, Climăuţi şi Camenca, pentru că le considerau vinovate de înfrângerile lor din 1914. S-a opus maiorul Daniil Pop, ofiţer, care, după război, avea să fie general în Armata Română.

BDD-A32836 © 2015 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:01 UTC)

s-a produs în martie, soldată cu reocuparea Bucovinei, în iunie 1916. Ruşii au rămas în provincie până în 1917.

Cât timp s-au aflat pe teritoriul Bucovinei, trupele imperiale ruse s-au dedat la numeroase abuzuri şi jafuri, confiscări şi rechiziţionări, contribuind alături de trupele austriece şi cele germane la secătuirea economică a provinciei[16]. În acelaşi timp, Revoluţia rusă şi dorinţa decidenţilor ruşi, apoi sovietici, precum şi a celor austro-maghiari de a realiza planuri expansioniste pe seama Regatului României, cu impact direct şi asupra Bucovinei[17], au contribuit la înrăutăţirea climatului socio-politic şi interetnic din Bucovina[18]. Mai ales pătrunderea ideilor bolşevice era cea care îi speria pe localnici[19], cu mai mare impact în Cernăuţi, unde erau numeroase unităţi militare ruse şi unde „agitatori" ai Revoluţiei ruse au înfiinţat filiale ale P.S.D.M.R., au editat periodice ce exprimau ideile Revoluţiei ruse, au sărbătorit ziua de 1 mai 1917 etc.

Înfrântă după contraatacul german din iulie 1917, armata rusă a început să se retragă din Bucovina la 1 august 1917, aruncând în aer, prin dinamitare, clădirile ridicate de stat. Trupele Puterilor Centrale au ocupat poziţii strategice în Bucovina şi, chiar dacă, în septembrie şi octombrie 1917, ruşii au încercat să reocupe poziţiile pierdute, la Volovăţ, Vadul Vlădichii, Ruda şi Rădăuţi, înfrângerea lor era evidentă. La 5 decembrie 1917, au început negocierile între ruşi şi austrieci şi, pe 10 decembrie 1917, a fost încheiat armistiţiul de pe frontul românesc. Armata austriacă a ocupat cea mai mare parte a Ucrainei, nordul Basarabiei şi era prezentă pe întreg teritoriul Bucovinei. La încheierea Păcii de la Bucureşti, România a fost nevoită să evacueze trupele aflate pe teritoriul Bucovinei şi, în locul lor, au venit trupele regimentelor nr. 29, 33 şi 101 ale armatei austriece. În octombrie 1918, nota T. Bălan, pe teritoriul Bucovinei se aflau soldaţii din Regimentul nr. 203. În partea de sud, de la Siret şi până la hotarul Galiţiei, erau legionarii ucraineni, comandaţi de ducele Wilhelm de

[16] Sugestiv este şi faptul că, după Primul Război Mondial, se dezbătea în Parlamentul României Întregite despre împrumuturile forţate pe care autorităţile austriece le-au impus Fondului Religionar Ortodox din Bucovina, sume care nu au fost recuperate niciodată.

[17] Ion Varta, *Bătălia pentru Bucovina în ajunul Unirii cu România (1913–1917). Documente inedite din arhivele din Federaţia Rusă şi Republica Moldova*, Chişinău, Editura Cartdidact, 2008, p. 181–201. Aici sunt prezentate memoriile lui B. Miller, A. Gherovschi şi D. Vergun din anii 1916 şi 1917.

[18] Referitor la situaţia din România şi la atitudinea românilor bucovineni faţă de evenimentele din Rusia, relevant este următorul pasaj: „După cum raporta Biroul de Informaţii britanic, vechea neîncredere şi aversiunea la adresa ruşilor s-au accentuat deosebit, mai întâi ca urmare a trădării guvernului ţarist faţă de România", apoi prin faptul că Rusia bolşevică nu şi-a onorat „promisiunile referitoare la sprijinul militar" şi, în sfârşit, prin „indisciplina şi ilegalităţile" produse de trupele ruseşti. Cf. Larry Watts, *Fereşte-mă, Doamne, de prieteni. Războiul clandestin al Blocului Sovietic cu România*, Bucureşti, Editura RAO, 2011, p. 72.

[19] Viorel Dutciac, *op. cit.*, p. 88.

BDD-A32836 © 2015 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:01 UTC)

Habsburg şi, în Cernăuţi, erau Regimentele 22 şi 41[20]. În partea de sud a Bucovinei, până în 18 martie 1918, s-au aflat şi soldaţi români din subunităţile Batalionului 1 al Regimentului 9 Vânători[21], care au fost apoi retraşi. Situaţia acesta a fost privită cu adâncă durere de către românii bucovineni, după cum reiese din memoriile sau jurnalele invocate mai sus.

Chiar în condiţiile în care Puterile Centrale dominau pe câmpurile de luptă ale Europei, au fost formulate diferite proiecte politice şi naţionale ce priveau viitorul popoarelor din cuprinsul Monarhiei Dunărene. Încă de la 30 mai 1917, cehii cereau transformarea Imperiului în confederaţie de popoare libere, polonezii voiau independenţa, slovenii, croaţii şi sârbii doreau un stat al lor, iar ucrainenii revendicau Galiţia. În 1917, aceştia reiterează proiectul de stat care ar fi cuprins Haliciul, Podolia, Volinia şi Cholm. În 12 iunie 1917, deputatul Romanczuk cerea cuprinderea Bucovinei septentrionale şi a Galiţiei Orientale într-un stat ucrainean. Nicolai Wassilko, cam în aceeaşi perioadă, voia şi el constituirea unui stat sub oblăduire austriacă şi care ar fi trebuit să cuprindă Bucovina integrală. Cum proiectul politic şi naţional al polonezilor era în curs de înfăptuire, posibila protecţie a austriecilor asupra Ucrainei era în pericol. La Brest-Litovsk, cererile delegaţiei ruseşti nu au fost luate în seamă de Czernin. Tratativele ministrului de Externe al Austro-Ungariei au continuat, însă, cu delegaţia ucraineană[22], care şi-a restrâns cererile la o provincie autonomă a Galiţiei Orientale şi a Bucovinei. În compensaţie, ucrainenii aveau să înceapă imediat exportul de cereale spre Austria. Situaţia aceasta a fost consacrată, în principiu, şi de Consiliul de Miniştri al Austriei, din 22 ianuarie 1918, prezidat de către împăratul Carol[23]. În anexele secrete ale păcii se preciza că austriecii se obligau să treacă prin Parlament, până la 15 iulie 1918, proiectul de constituire a unei „provincii ucrainene”[24]. Cum acest proiect politic afecta grav dorinţele polonezilor, guvernul Seidler a căzut. În locul lui a fost adus un guvern mai concesiv faţă de polonezi, condus de cancelarul Hussarek. În aceste condiţii, cei cinci parlamentarii români de la Viena aflaţi, cum scria T. Bălan, în

[20] T. Bălan, *Bucovina în războiul mondial*, Extras din „Codrii Cosminului”. Buletinul Institutului de Istorie şi Limbă de la Universitatea din Cernăuţi, Cernăuţi, anul VI, 1929, p. 44–45.

[21] Nicolae C. Popescu, *op. cit.*, p. 120. Paul Leu arată că unităţi ale armatei române au intrat în Suceava la 2 februarie 1918 şi au fost nevoite să se retragă la 8 martie 1918. Cf. Paul Leu, *Gr. – Or. K.K. Obergymnasium din Suceava în întâmpinarea unirii Bucovinei cu România*, în „«Suceava». Anuarul Complexului Muzeal Bucovina”, Suceava, anul XXIX–XXX, vol. II, 2002–2003, p. 186.

[22] Reprezentanţii Rusiei îi considerau pe delegaţii ucraineni, participanţi la tratative, „delegaţi fără ţară”, care posedau doar camerele de hotel. Apud T. Bălan, *op. cit.*, p. 44.

[23] T. Bălan, *op. cit.*, p. 81.

[24] *Ibidem*, p. 82.

BDD-A32836 © 2015 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:01 UTC)

două organizaţii politice, aveau să se pronunţe mai întâi prin vocea lui Isopescu-Grecul, că „stăm pe punctul de vedere al Bucovinei nedezmembrate”[25]. La 4 octombrie 1918, acelaşi Isopescu-Grecul afirma: „Şi noi, cei patru milioane de români din Monarhia Austro-Ungară, cerem autonomia noastră în cadrul Austriei”, iar deputatul Gheorghe Sârbu îl completa: „Toţi românii Monarhiei Austro-Ungare cer să fie uniţi într-o provincie naţională autonomă”[26]. În acest context, deputatul român Aurel Onciul, austrofil convins, şi-a susţinut cu tenacitate ideea că pentru români şi România „singura salvare este Austria”[27], cerând chiar întregirea naţională în cadrul Monarhiei Habsburgice. Pentru aceasta el s-a servit de mijloacele pe care le avea la îndemână.

Încercând să salveze Monarhia de la disoluţie, împăratul Carol de Habsburg a lansat manifestul *Către popoarele mele credincioase*, în ziua de 3/16 octombrie 1918[28]. Acesta a avut un efect devastator, toate naţiunile din Imperiu l-au repudiat, fiecare dintre ele urmărind propriul proiect politic naţional-identitar. Reamintim că manifestul lui Carol al IV-lea, aşa cum avea să fie explicat şi de poziţiile ulterioare ale primului-ministru Hussarek şi ale altor oficiali austrieci, se referea la statele austriac, maghiar, ceh, iugoslav, polonez şi ucrainean şi nu avea în vedere, în niciun caz, şi situaţia celor şase milioane de români din Imperiu. Transilvania avea să rămână Ungariei, împreună cu o parte din Banat, cealaltă parte a Banatului trebuia să revină Iugoslaviei şi Bucovina avea să fie dată Ucrainei vestice[29]. Ca reacţie, la 17 octombrie 1918, românii din Viena constituie Consiliul Naţional Român, al cărui

[25] *Ibidem*, p. 83.
[26] *Ibidem*, p. 84.
[27] *Ibidem*, p. 84–85
[28] „Glasul Bucovinei”, Cernăuţi, anul I, nr. 1, 22 octombrie 1918, p. 5. Pentru că în istoriografie există discuţii dacă Manifestul împăratului Carol al IV-lea se referea la Austria, ca federaţie ce trebuia să cuprindă state autonome, reproducem următorul pasaj: „Austria va deveni, în sensul dorinţei popoarelor ei, un stat federativ, în care fiecare popor să formeze o comunitate de stat proprie, în cuprinsul teritoriului său. Acesta nu prejudiciază întru nimica împreunarea ţinuturilor polone ale Austriei cu statul independent polon. Oraşul Triest, cu împrejurimile lui, primeşte, în conformitate cu dorinţa populaţiei sale, o poziţie deosebită. Această nouă alcătuire, prin care integritatea ţărilor coroanei sfinte a Ungariei nu se atinge deloc, va trebui să asigure fiecărui stat naţional independenţa sa. […] Cât timp reorganizarea aceasta nu va fi împlinită pe calea legilor, rămân nealterate instituţiunile actuale, spre apărarea intereselor obşteşti. Guvernul actual e însărcinat să facă imediat toate lucrările pregătitoare spre clădirea noii Austrii. Către popoarele mele, pe al căror drept suveran de liberă dispoziţie se va întemeia noul stat, se îndreaptă chemarea mea, să conlucreze sfaturile naţionale – compuse din deputaţii din Parlament ai fiecărei naţiuni – care să reprezinte intereselor naţionale unul faţă de altul, precum şi faţă de guvernul meu. Deie Dumnezeu ca patria noastră, întărită prin concordia între naţiunile care o compun, să iasă din vijeliile acestui război ca o ligă de popoare libere”.
[29] Pavel Ţugui, *Primul Război Mondial şi reîntregirea României, năzuinţe, fapte, idei*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2014, p. 60.

BDD-A32836 © 2015 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:01 UTC)

preşedinte a fost Constantin Isopescu-Grecul. Acesta s-a prezentat în audienţă la împărat, la 18 octombrie 1918, şi a arătat că deputaţii români „refuză menţinerea Transilvaniei în cadrul Ungariei şi a Bucovinei în cadrul Ucrainei”[30]. Aceasta schimbare de atitudine a parlamentarilor români din Bucovina era „târzie şi amară” – crede Pavel Ţugui – şi ea avea darul să îi alăture „demersurilor politice româneşti de amploare, din marile metropole europene şi S.U.A.”[31].

La 22 octombrie 1918, cei cinci deputaţi români din Parlamentul de la Viena, reprezentând Bucovina, şi-au prezentat poziţia, impulsionaţi fiind de atitudinea împăratului şi a cercurilor oficiale din capitala imperiului faţă de români. Deputatul Isopescu-Grecul, susţinând dreptul la „autodeterminare şi independenţă” al românilor din Austria şi Ungaria, încheia discursul intonând prima strofă din cântecul „Deşteaptă-te, române!”. Deputatul socialist Gheorghe Grigorovici, afirmând dorinţa de unire a românilor, considera că oricare soluţie ar fi fost adoptată, ar fi fost una viabilă: fie unirea Regatului Român şi a provinciilor locuite de români cu Austria, într-un stat federalist, fie unirea românilor din Monarhia Dualistă cu Regatul Român. În mod deosebit, ne reţine atenţia faptul că Gheorghe Grigorovici sublinia că Bucovina trebuia restituită patriei de la care fusese smulsă sau „cumpărată”, contrar oricărui drept al ginţilor şi că „din ţară românească ce a fost, Bucovina, pe cale artificială, a devenit ţară poliglotă”[32]. Din aceeaşi declaraţie a deputatului Grigorovici în Parlamentul de la Viena, publicată de „Glasul Bucovinei”, reproducem următoarele: „În cele 14 puncte enunţate de Wilson se găsesc alături două idei: autonomia popoarelor subjugate şi restituirea ţărilor răpite […]. În cadrele acestea şi în baza acestei concepţii trebuie procedat, se înţelege, şi cu Bucovina, ca şi cu Alsacia şi Lorena. […] În felul acesta şi în baza acestei idei ar trebui să se întoarcă la ţara-mumă şi Bucovina întreagă, care a fost despărţită de România într-un mod detestabil din punct de vedere al dreptului internaţional”[33]. În aceeaşi zi, în numele nemţilor din Bucovina a vorbit deputatul Keschmann, care a arătat că nemţii din Bucovina doresc „să împartă soarta românilor”. Nicolai Wassilko, în numele ucrainenilor, a cerut plebiscit.

Activitatea românilor bucovineni, bine cunoscută, atât în Monarhia Dualistă, în Regatul Român, Basarabia sau Bucovina, s-a circumscris unor rapide schimbări de situaţie, determinate de prăbuşirea marilor imperii şi afirmarea naţiunilor. În treacăt

[30] *Ibidem*, p. 61.
[31] *Ibidem*.
[32] Apud T. Bălan, *op. cit*., p. 91.
[33] „Glasul Bucovinei”, anul I, nr. 4, 1 noiembrie 1918, p. 50–51.

BDD-A32836 © 2015 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:01 UTC)

menţionăm constituirea Secţiei Militare a Consiliului Naţional Român de la Viena, înfiinţarea Senatul Central al Ofiţerilor şi Soldaţilor Români şi apariţia ziarului „Timpul Nou”. Foaia Soldaţilor Români, Organ al Senatului Central al Ofiţerilor şi Soldaţilor Români de la Viena, înfiinţarea legiunilor române de la Praga, din Italia şi din Rusia, activitatea exilului românesc din Franţa, Italia şi S.U.A. etc.

Căderea frontierelor Dublei Monarhii şi situaţia extrem de complicată a naţiunilor care formaseră Imperiul, la sfârşitul lui octombrie şi începutul lui noiembrie 1918, au îngreunat legătura cu Cernăuţii a membrilor Consiliului Naţional Român de la Viena. Totuşi, Constantin Isopescu-Grecul a reuşit să comunice telegrafic cu liderii mişcării naţionale a românilor de la Cernăuţi, încât s-a putut face o raliere a deputaţilor bucovineni din Viena cu acţiunile românilor bucovineni de la Cernăuţi[34], după cum afirma T. Bălan. Aceştia au fost cuprinşi în Consiliul Naţional (este vorba de Constantin Isopescu-Grecul şi Teofil Simionovici care, fiind împiedicaţi de evenimentele din teritoriile poloneze, hotărăsc să se întoarcă la Viena. Ei au aderat la moţiunile adoptate la 4 noiembrie 1918, printr-un curier trimis la Alexandru Hurmuzaki[35]).

În Bucovina, datorită evenimentelor, o serie de primari din partea de sud a Bucovinei au cerut sprijinul autorităţilor militare române. Astfel, la 23 octombrie 1918, ca urmare a hotărârii Consiliului Comunal din Gura-Humorului şi a primarului Titus Winzinger, o delegaţie s-a prezentat la Comandamentul Militar din Fălticeni, cerând sprijin în acţiunea de unire a Bucovinei cu România. Delegaţia a fost condusă de ţăranul Gheorghe a lui Pricop Netea[36]. Apeluri pentru a trimite sprijin militar au mai fost primite din Iţcani şi Suceava. Ca urmare, primul-ministru Alexandru Marghiloman a dispus, pe 5 noiembrie 1918, intervenţia unor detaşamente de jandarmi şi de cavalerie[37].

La 12 octombrie 1918, în condiţiile căderii Imperiului Austro-Ungar, un număr mare de intelectuali români, în frunte cu Sextil Puşcariu, s-a reunit în casa medicului Isidor Bodea, directorul Spitalului de Copii din Cernăuţi. Discutându-se situaţia politică din Imperiu, aceştia ajung la concluzia că trebuie să se organizeze „pentru a

[34] În „Glasul Bucovinei”, anul I, nr. 3, 29 octombrie 1918, p. 48, la rubrica *Ultima oră,* aflăm că „în momentul de faţă, când încheiem foaia, soseşte la adresa d-lui baron Alexandru Hurmuzachi, următoarea telegramă din Viena, cu data de 27 oct.: «Fiind nevoiţi să rămânem în Viena, vă rugăm să daţi cetire următorului salut al nostru către adunare: în ajunul unui viitor mai fericit al neamului nostru, salutăm cu căldură manifestarea de astăzi, dorind din toată inima împlinirea năzuinţelor noastre. Simionovici, Isopescul»”.

[35] Radu Economu, *Unirea Bucovinei*, Bucureşti, Editura Fundaţiei Culturale, 1994, p. 9.

[36] Nicolae C. Popescu, *op. cit*., p. 123.

[37] Radu Economu, *op. cit*., p. 15.

BDD-A32836 © 2015 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:01 UTC)

întâmpina evenimentele politice care se întrezăreau”[38]. Tot atunci, s-a hotărât înfiinţarea unui ziar românesc, denumit „Glasul Bucovinei” de către Vasile Bodnărescu, care avea să fie condus de Sextil Puşcariu. În numărul 2, la 25 octombrie 1918, a fost publicată convocarea deputaţilor bucovineni din Parlamentul vienez şi din Dieta Bucovinei, a primarilor şi a reprezentaţilor tuturor stărilor sociale din sate şi oraşe[39]. În articolul *Dumnezeu s-o ierte!*, redacţia „Glasului Bucovinei” face un inventar al stărilor de lucruri care îi aduseseră pe românii bucovineni la ideea despărţirii de Austria, dintre care enumerăm: „mijloacele diplomatice atât de imorale, spre a spori hotarele unui vechi şi glorios imperiu” în anul 1775; ajunşi sub stăpânirea austriacă, moldovenilor „li s-au dat asigurări liniştitoare că vor putea trăi în deplină libertate, că nu li se va crea o situaţie inferioară faţă de ceilalţi cetăţeni ai Monarhiei, că în ţara acesta nu se va admite nicio schimbare în detrimentul vieţii culturale şi naţionale”, drept care moldovenii s-au străduit să devină buni patrioţi austrieci, iar ţara a fost schimbată în defavoarea lor, în timp ce ei au „încetat din capul locului de a fi stăpânii ţării”, pentru că „administraţia a încăput pe mâini străine”; „cu onoruri au fost înzestraţi dintre noi doar cei slabi de înger, renegarea şi lipsa de dragoste de neam în rândurile noastre, care deformează caracterele, trecând de obicei în ochii ocârmuitorilor de o mare virtute”; li s-a luat dreptul de a „întocmi biserica noastră după placul nostru, congresul ei a fost dizolvat încă înainte de a-şi începe activitatea, episcopii ei au fost siliţi tot mai mult de a se supune dictatului guvernului, cu averea noastră bisericească guvernul gospodăreşte cum vrea. Noi am ajuns străini în biserica strămoşilor noştri, care astăzi românească nu mai este”; „părerea noastră nu ne-am putut-o rosti niciodată cu toată hotărârea, căci de cele mai multe ori n-am putut alege deputat pe cine n-a fost ocrotit de baioneta jandarmului străin”; „românului nu-i este îngăduit să-şi facă în şcoală toată instrucţia în limba maternă. Acesta este un privilegiu al concetăţeanului german, polon, ceh sau italian, inadmisibil până acum pentru românul bucovinean”[40]. În acelaşi număr al periodicului „Glasul Bucovinei” a fost publicat şi *Apelul răzeşimii*, prin care se „protestează cu toată energia contra oricărei

[38] T. Bălan, *op. cit*., p. 96.

[39] „Glasul Bucovinei”, anul I, nr. 2, 25 octombrie 1918. Textul convocării era următorul: „Reprezentanţii partidelor politice române din Bucovina s-au întrunit zilele trecute la Cernăuţi şi au hotărât să convoace, pe ziua de duminică 27 l.c., orele 3 p.m., în Palatul Naţional, o adunare la care vor participa deputaţii români din Parlament, foştii deputaţi din Dietă şi primarii români din întreaga ţară. La adunarea aceasta vor lua parte şi ceilalţi intelectuali români, după ce vor fi ridicat biletele de legitimaţie de la Dimitrie Bucevschi, la Societatea Tipografică (Palatul Naţional). Adunarea se ţine în baza paragrafului 2 al Legii de întruniri, deci invitarea-legitimaţie trebuie prezentată la intrare”.

[40] *Ibidem*, p. 18–19.

BDD-A32836 © 2015 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:01 UTC)

înstrăinări a pământului strămoşesc". Acest document aducea în discuţie procesul de deznaţionalizare a satelor româneşti dintre Prut şi Nistru şi era menit să se opună proiectului unui stat ucrainean care ar fi trebuit să cuprindă partea septentrională a Bucovinei. *Apelul* cerea ca românii bucovineni să îşi hotărască soarta împreună cu fraţii din Transilvania, Maramureş, Crişana şi Banat, considerând că, odată ce hotarul cu Galiţia ar fi fost închis, şi sporirea ucrainenilor în Bucovina ar fi încetat[41].

La 27 octombrie 1918, la orele 15 şi 20, sub conducerea lui Dionisie Bejan, s-a deschis Adunarea Naţională, la care au participat 300–400 de persoane, în Palatul Naţional al Societăţii pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina. Preşedinte al Adunării Naţionale a fost ales Iancu Flondor. Dori Popovici a propus Adunării Naţionale şi aceasta a votat în unanimitate următoarele moţiuni: „I. Reprezentanţii poporului român din Bucovina, întruniţi astăzi, în ziua de 27 octombrie 1918, în capitala Bucovinei, se declară în puterea suveranităţii naţionale Constituantă a acestei ţări. II. Constituanta hotărăşte unirea Bucovinei integrale cu celelalte ţări româneşti într-un stat naţional independent şi va purcede spre acest scop în deplină solidaritate cu românii din Transilvania şi Ungaria. III. Spre a conduce poporul român din Bucovina şi a-i apăra drepturile şi spre a stabili o legătură strânsă cu toţi românii, Constituanta instituie un Consiliu Naţional de 50 de membri. IV. Constituanta respinge cu hotărâre orice încercare care ar ţinti la ştirbirea Bucovinei; doreşte, însă, să se înţeleagă cu popoarele conlocuitoare"[42]. Consiliul Naţional l-a avut în frunte pe Dionisie Bejan, în calitate de preşedinte, şi a instituit Comitetul Executiv (guvernul Bucovinei), în frunte cu Iancu Flondor[43], compus din 14 secretari de stat[44]. Au fost aleşi în lipsă Alexandru Hurmuzaki şi Aurel Onciu (ambii se aflau la Cernăuţi) – primul considerând că prin participarea sa l-ar fi trădat pe împărat (fusese mareşal al Ţării), iar cel de al doilea credea că viitorul Bucovinei era cel preconizat de imperiali şi anume o înţelegere cu ucrainenii. Tot în lipsă, au fost aleşi şi Constantin Isopescu-Grecul şi Teofil Simionovici, aflaţi la Viena, în condiţiile precizate mai sus.

---

[41] „Glasul Bucovinei", anul I, nr. 2, 25 octombrie 1918, p. 22.

[42] Idem, nr. 3, 29 octombrie 1918, p. 35–36.

[43] *Ibidem*. Cu această ocazie Iancu Flondor a ţinut următorul discurs: „Domnilor, o iobăgie de aproape un secol şi jumătate, pe cât de dureroasă, pe atât de ruşinoasă, e pe sfârşite. Poporul român din Bucovina e pe cale a şterge şi a lepăda lanţul care i-a ferecat sufletul. Liberi, în puterea suveranităţii noastre, D-Voastră veţi hotărî, astăzi, ce veţi afla de bine pentru un viitor fericit şi falnic al neamului românesc din Bucovina. Dară să nu uităm, domnilor, că acest moment înălţător s-a născut din suferinţi grele şi adâncă jale şi e sfinţit cu sângele abundent al eroilor noştri. Vă provoc să vă sculaţi în picioare, ca semn de juruinţă că nu-i vom uita niciodată şi că ne vom arăta totdeauna demni de sacrificiul lor. Închei cu rugămintea fierbinte: deie Dumnezeu ca momentul acesta mare şi acelea care vor urma să afle în rândurile noastre numai suflete mari".

[44] Aşa cum avea să fie publicat în „Monitorul Bucovinei", anul I, nr. 1, din 14 octombrie 1918.

BDD-A32836 © 2015 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:01 UTC)

În timpul cât se desfăşura Adunarea Naţională, s-au strâns cam 1 000 de bucovineni, care s-au deplasat pe străzile oraşului Cernăuţi, cântând cântece naţionale, oprindu-se în faţa Palatului guvernatorului şi a Primăriei oraşului, unde s-a desfăşurat steagul tricolor. În fereastra Palatului Naţional a fost arborat Tricolorul, iar Dionisie Bejan a afirmat: „Acum slobozeşte, Doamne, pe robul tău, căci îmi văzură ochii mântuirea neamului”[45]. Prima şedinţă a Consiliului Naţional s-a ţinut în după-amiaza aceleaşi zile, în care au fost dezbătute chestiuni precum: raporturile cu autorităţile austriece, constituirea secţiilor Aprovizionare şi Administrativă, alcătuirea delegaţiei ce urma să se deplaseze la guvernator[46] etc. În aceeaşi zi, reprezentanţii germanilor din Bucovina, adunaţi sub conducerea lui dr. Khohlruss, au adoptat în unanimitate o moţiune prin care se pronunţau fie pentru păstrarea „cadrelor vechi ale ţării acesteia”, fie să urmeze „împreunarea cu Ardealul şi Banatul”, alături de români[47]. Hotărârile Constituantei au fost aduse la cunoştinţă guvernatorului Etzdorf a doua zi, pe 28 octombrie 1918, de o delegaţie compusă din Iancu Flondor, Gheorghe Sârbu şi Dori Popovici. Atunci, delegaţia românilor bucovineni i-a cerut lui Etzdorf să predea puterea, să ceară retragerea românilor din armata imperială şi aducerea lor acasă. Etzdorf a căutat să poarte discuţiile cu delegaţia românilor în spiritul manifestului imperial şi a fost interesat de posibila intervenţie a unei armate străine în Bucovina, refuzând oferta lui Sârbu de a se ocupa de aprovizionarea populaţiei. Iancu Flondor a cerut ca, până la venirea trupelor române, jandarmii austrieci să ocrotească Consiliul Naţional Român. Aşteptând alte evenimente pentru a acţiona, guvernatorul Etzorf a informat guvernul central şi a propus evacuarea funcţionarilor la Stanislav. Cum se aştepta rezultatul întrevederii delegaţiei Consiliului Naţional Român cu Etzdorf, următoarea şedinţă a fost planificată pe 28 octombrie 1918, însă, datorită evenimentelor din Bucovina, ea a fost ţinută abia pe 12 noiembrie 1918[48]. Între timp, membrii Consiliului Naţional Român au fost nevoiţi să treacă în clandestinitate.

În perioada cuprinsă între 2 şi 11 noiembrie 1918 s-au petrecut o serie de evenimente care arată îndârjirea cu care ucrainenii şi românii au luptat pentru împlinirea propriilor proiecte naţionale, în care Bucovina era cuprinsă fie parte a unei Galiţii sau a unui stat ucrainean –, proiect care avea şi sprijinul imperialilor aflaţi în ultimele lor zile de autoritate sau mai bine zis fără nicio autoritate în provincie –, fie ca

[45] „Glasul Bucovinei”, anul I, nr. 3, 29 octombrie 1918, p. 37.
[46] Radu Economu, *op. cit.*, p. 10.
[47] *Ibidem*, p. 48.
[48] *Ibidem*, p. 10.

BDD-A32836 © 2015 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:01 UTC)

parte a Regatului României, situaţie favorizată de existenţa unei autorităţi statale care a acţionat la îndemnul Puterilor Asociate şi Aliate pentru unire, în consens cu imensa majoritate a românilor şi a unora dintre etniile Bucovinei.

Pe 9 noiembrie 1918, o companie austro-ungară din Regimentul 8 Honvezi – Lugoj, condusă de Ilie Lazăr, se afla în Cernăuţi şi ea a arborat Tricolorul pe Primăria oraşului şi a organizat patrule pentru menţinerea ordinii periclitate de legionarii ucraineni.

La chemarea unora dintre autorităţile îndrituite din Bucovina şi a Consiliului Naţional Român, soldaţii Diviziei a VIII-a, condusă de Iacob Zadik, intră în Bucovina şi pe 10 noiembrie aceste trupe se aflau la Corovia. În ziua de 11 noiembrie 1918, la orele 12, trupele române au intrat în Cernăuţi, pe trei coloane. În aceeaşi zi, la orele 14, generalul Zadik a fost întâmpinat la sediul Societăţii pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina de românii conduşi de Iancu Flondor.

Rezoluţia Congresului General al Bucovinei, adoptată la 28 noiembrie 1918, consacra „unirea pe vecie" a Bucovinei cu România. Împlinirea proiectul politic şi naţional de unire a Bucovinei cu România nu a fost bine apreciat sau primit de o parte dintre ucraineni, care au încercat, la 17 noiembrie 1918, să organizeze o aşa-numită „republică" la Coţmani, condusă de un comitet, în frunte cu preotul Catereniuc. Ofiţerii români trimişi să asigure ordinea în zonă i-au urcat pe membrii comitetului de la Coţmani în două căruţe şi i-au trimis la Cernăuţi, la generalul Iacob Zadik. Să notăm că speranţele ucrainenilor din Bucovina se corelau, în timp şi spaţiu, cu acţiunile bolşevicilor din Rusia şi ale lui Cristian Rakovski, de cooperare ruso-maghiară pentru destructurarea României[49]. Agitatorii bolşevici şi naţionaliştii ucraineni, împreună cu toţi nemulţumiţii de căderea Imperiului Austro-Ungar au opus rezistenţă faţă de măsurile care erau luate de către autorităţile române venite în Bucovina, criticându-le pentru că erau luate prea în pripă şi că nu ţineau seama de realităţile etno-demografice sau de tradiţiile birocratice din provincie[50]. În acelaşi timp, pe fondul participării României la tratativele de pace de la Paris, o parte dintre adversarii unirii, între care cei mai mulţi erau reprezentanţi ai unor grupuri etnice din Bucovina (evrei, ucraineni ş.a.), au căutat să slăbească poziţia de negociere a României şi să prezinte nefavorabil situaţia din provincie, pentru a obţine condiţii mai bune pentru proiectele lor politice şi naţionale, valorificate ulterior de extremismul naţional ce s-a manifestat în perioada interbelică.

[49] Larry L. Watts, *op. cit.*, p. 76–80.

[50] O serie dintre argumentele vehiculate de adversarii unirii Bucovinei cu România se regăsesc în presa rusă sau bolşevică din Cernăuţii anilor 1917 sau 1918 şi în documentele ulterioare ale Internaţionalei Comuniste privitoare la România.

BDD-A32836 © 2015 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:01 UTC)

În acest context, nu putem să nu consemnăm şi o anumită opacitate a autorităţilor româneşti faţă de unele cereri ale noilor cetăţeni ai Regatului şi tendinţa politicienilor români de a neglija specificul provinciei şi de periferizare a acesteia în raport cu centrul politico-administrativ, Bucureştii. Aşa se explică faptul că, prin anii ’30, au apărut şi în rândul românilor bucovineni manifestări de evocare a bunelor rânduieli din vremea austriecilor.

Desfăşurarea războiului pe teritoriul Bucovinei a provocat imense pagube materiale şi a dus la numeroase pierderi de vieţi omeneşti. Din păcate, nici până acum nu se ştie care a fost tributul de vieţi omeneşti pe care Bucovina l-a plătit între anii 1914 şi 1918. În acelaşi timp, desfăşurarea războiului pe teritoriul Bucovinei a pus în evidenţă slăbiciunile administraţiei civile şi militare austriece din provincie, fapt evidenţiat de comportamentul brutal sau jignitor al unor funcţionari, care îi tratau pe unii dintre cetăţenii provinciei după apartenenţa etnică sau religioasă. Acest fapt, precum şi aplicarea parţială sau părtinitoare a legislaţiei, cu toate consecinţele ce decurg de aici – numeroase procese de „trădare”, condamnările nedrepte, deportarea unor cetăţeni ai Bucovinei în lagăre din interiorul Imperiului, numeroasele rechiziţionări de bunuri şi produse etc. – au contribuit la erodarea mitului „bunului supus austriac” şi a proverbialei eficienţe a birocraţiei austriece (în timp de război, contemporanii găseau numeroase asemănări cu cea instituită de Imperiul Rus în teritoriile cucerite). În acelaşi timp, comportamentul unor funcţionari austrieci a pus la grea încercare cunoscuta toleranţă şi înţelegerea interetnică existente în provincie. Aceasta a contribuit la radicalizarea poziţiilor grupurilor etnice existente în Bucovina, care au acordat o atenţie sporită proiectelor lor naţionale, contribuind în acest fel la slăbirea Imperiului, formarea statelor sau întregirea celor existente pe ruinele acestuia, între care şi România. Ulterior, mişcările extremiste naţionale au folosit drept argumente stările de lucruri din timpul Primului Război Mondial şi de la începutul perioadei interbelice.

În condiţiile dificultăţilor ivite în integrarea provinciilor unite cu Regatul României[51], între care şi Bucovina, au apărut reacţii nostalgice şi resentimente mai ales între cei care regretau căderea Imperiului Austro-Ungar. Astfel, tarele stăpânirii austriece au fost atenuate sau uitate de cei ce trăiseră în Imperiul dualist. Chiar şi apariţia graniţelor statelor naţionale în centrul şi răsăritul Europei era un bun prilej pentru a aminti de libertatea de mişcare între Cernăuţi şi Viena, ce existase până la 1918, după aceea împiedicată de numeroasele vămi.

[51] Proces pe care îl regăsim la toate statele formate sau întregite după 1918.

BDD-A32836 © 2015 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:01 UTC)

BDD-A32836 © 2015 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:01 UTC)